

УДК 159.99

Бойко Ірина Іванівна, кандидат психологічних наук, доцент, завідувачка кафедри психології комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради irenboyko60@gail.com

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ АКМЕПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПЕДАГОГА

Анотація.

У статті висвітлено *актуальну* проблему психології становлення акмепрофесіоналізму педагога через призму самоменеджмента, яка зумовлена пріоритетними напрямками підвищення рівня професійної підготовки педагогів. Проблема розглядається через зміщення акценту на особистість педагога як суб'єкта освітнього процесу, як максимально активного суб'єкта пізнання, що дозволяє концентруватися на внутрішніх якостях особистості як основного джерела розвитку. *Метою статті* є розкриття поняття самореалізації та здійснення аналізу інтеграційних складових компетенції самоменеджменту: здатності до самоосвіти, саморегуляції, самореалізації, в основі яких лежить механізм рефлексивної саморегуляції з опорою на внутрішні ресурси особистості і на критерії, специфічні для професії. У статті розглядається теоретичний аналіз інтеграційних компонентів компетенції самоменеджменту педагога; аналіз понять самореалізація, саморегуляція, самоорганізація, самоменеджмент, компетенції самоменеджменту, особистісні цінності, мотивації, установки. У якості базової здатності до формування компетенції самоменеджменту розглядається готовність до безперервного особистісно-професійного самовдосконалення. Специфічність різних сфер педагогічної діяльності зумовлюють вивчення структури компетенції самоменеджменту, а саме специфічні її види на різних рівнях: 1) на неусвідомленому (психологічні механізми: апперцепція, антиципація, інтуїція, інсайт); 2) на усвідомленому (психологічні механізми: рефлексія, саморефлексія); 3) на ауто-психокорекційному: процеси самоменеджменту як аутопсихологічна компетентність. Досліджується поняття «готовність до самоорганізації», її структура як ієрархічна система взаємозалежних здатностей: здатності до самоосвіти, саморегуляції і самореалізації. У *подальших дослідженнях* визначена проблема потребує розробки нового підходу щодо формування професіоналізму педагога, який має орієнтуватися на завдання з формування компетентного фахівця; побудови моделі компетенцій самоменеджменту сучасного фахівця. Це можливо досягнути шляхом формування у педагога компетенції самоменеджменту.

Ключові слова: самореалізація, саморегуляція, самоорганізація, самоменеджмент, компетенції самоменеджменту, особистісні цінності.

САМОМЕНЕДЖМЕНТ КАК УНИВЕРСАЛЬНОЕ СРЕДСТВО

ФОРМИРОВАНИЯ АКМЕПРОФЕССИОНАЛИЗМА ПЕДАГОГА

Бойко Ирина Ивановна, кандидат психологических наук, доцент, заведующая кафедрой психологии коммунального учреждения «Житомирский областной институт последипломного педагогического образования» Житомирского областного совета

irenboyko60@gail.com

Аннотация.

В статье освещена актуальная проблема психологии становления акмепрофессионализма педагога через призму самоменеджмента, которая обусловлена приоритетными направлениями повышения уровня профессиональной подготовки педагогов. Проблема рассматривается через смещение акцента на личность педагога как субъекта образовательного процесса, как максимально активного субъекта познания, что позволяет сконцентрироваться на внутренних качествах личности как основного источника развития. *Целью статьи* является раскрытие понятия самореализации и осуществления анализа интеграционных составляющих компетенции самоменеджмента: способности к самообразованию, саморегуляции, самореализации, в основе которых лежит механизм рефлексивной саморегуляции с опорой на внутренние ресурсы личности и на критерии, специфичные для профессии. В статье рассматривается теоретический анализ интеграционных компонентов компетенции самоменеджмента педагога; анализ понятий самореализация, саморегуляция, самоорганизация, самоменеджмент, компетенции самоменеджмента, личностные ценности, мотивации, установки. В качестве базовой способности к формированию компетенции самоменеджмента рассматривается готовность к непрерывному личностно-профессиональному самосовершенствованию. Специфичность различных сфер педагогической деятельности обуславливают изучения структуры компетенции самоменеджмента, а именно специфические ее виды на разных уровнях: 1) на неосознанном (психологические механизмы: апперцепция, антиципация, интуиция, инсайт) 2) на осознанном (психологические механизмы: рефлексия, саморефлексия) 3) на ауто-психокоррекционной: процессы самоменеджмента как аутопсихологическая компетентность. Исследуется понятие «готовность к самоорганизации», ее структура как иерархическая система взаимосвязанных способностей: способности к самообразованию, саморегуляции и самореализации. *В дальнейших исследованиях* проблема требует разработки нового подхода к формированию профессионализма педагога, который должен ориентироваться на задачи по формированию компетентного специалиста; построения модели компетенций самоменеджмента современного специалиста. Это возможно достичь путем формирования у педагога компетенции самоменеджмента.

Ключевые слова: самореализация, саморегуляция, самоорганизация, сам менеджмент, компетенции самоменеджмента, личностные ценности.

SELF-MANAGEMENT AS A UNIVERSAL MEANS OF THE TEACHER ACMEPROFESSIONALISM FORMING

Boyko Irina Ivanovna, Ph.D. PhD in Psychology; scientific title-associate professor, Head of the Department of Psychology Communal institution "Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education" of the Zhytomyr Regional Council, irenboyko60@gail.com

Summary

The article highlights the actual problem of the psychology of the formation of the teacher's acmeprofessionalism through the prism of self-management, which is determined by the priority directions of raising the level of professional training of teachers. The problem is considered by shifting the emphasis on the personality of the teacher as the subject of the educational process, as the maximally active subject of knowledge, which allows concentration on the internal qualities of the individual as the main source of development. The purpose of the article is to reveal the concept of self-realization and the analysis of the integration components of the competence of self-management: the ability to self-education, self-regulation, self-realization, which is based on the mechanism of reflexive self-regulation, based on the internal resources of the individual and on criteria specific to the profession. The article deals with theoretical analysis of the integration components of the teacher's self-management competence; analysis of concepts self-realization, self-regulation, self-organization, self-management, competence of self-management, personal values, motivation, installation. As a basic ability to form the competence of self-management, readiness for continuous personal and professional self-improvement is considered. Specificity of various spheres of pedagogical activity predetermines the study of the structure of competence of self-management, namely, its specific types at different levels: 1) on the unconscious (psychological mechanisms: apperception, anticipation, intuition, insight); 2) on the conscious (psychological mechanisms: reflection, self-reflection, 3) on the auto-psycho-correction: the processes of self-management as autopsychological competence. The concept of "readiness for self-organization", its structure as a hierarchical system of interdependent abilities: ability to self-education, self-regulation and self-realization is explored. In further research, the identified problem requires the development of a new approach to the formation of the professionalism of the teacher, which should focus on the task of forming a competent specialist; building a model of self-management skills of a modern specialist. It is possible to achieve this by forming a teacher of self-management competence.

Keywords: self-realization, self-regulation, self-organization, self-management, competence of self-management, personal values.

Постановка проблеми і актуальність дослідження. Сучасні трансформації українського суспільства актуалізувала пріоритетні

напрямки підвищення рівня професійної підготовки педагогів: запровадження мобільної системи підвищення професіоналізму, спрямованої на розвиток інтелектуального потенціалу, психологічної компетентності, готовності та здатності до ефективної педагогічної діяльності. Особливого впливу та зовнішнього тиску, у цих умовах, зазнали на собі сучасні педагоги, що ставить під загрозу їх професіоналізм на всіх рівнях освітнього контенту. З одного боку, у багатьох випадках вони відчують себе суб'єктивно пригніченими перед реформами освіти, - з іншого – потребу в самоактуалізації, відповідності вимогам часу та економічним, політико-ідеологічним умовам (соціальний парадокс у тому, що у демократичному суспільстві суперечності та невідповідності створюють сприятливий простір для зростання рівня конкурентності). У випадку освіти, конкуренція є безперечним соціальним явищем, яке загрожує соціальній функції школи, ставить під загрозу специфіку вчительської ідентичності, конкурентоспроможності, зменшуючи його зв'язок з педколективом і школою. Така ситуація утримує вчителів під постійним стресом, який змінює їх суб'єктивність. Наявні обставини *актуалізували* новий кут зору на освітній процес: з одного боку, – зміщення акценту на особистість педагога, на процес і результати засвоєння ним загальнокультурних і професійних компетентностей; на актуалізацію інтелектуальних ресурсів особистості, розширення її активності у пізнавальній діяльності як суб'єкта освітнього процесу, як суб'єкта пізнання; з іншого, – на пошук технологій навчання педагогів у системі післядипломної освіти, спрямованих на надання максимальної активності суб'єкту пізнання, що дозволяють концентруватися на внутрішніх якостях особистості як основного джерела розвитку; забезпечувати педагогічні умови, що стимулюють самоорганізацію та творчий розвиток людини. Відтак, пріоритетної *актуальності* набуває психолого-педагогічна проблема підвищення ефективності саморегуляції педагога.

Мета статті. Розкриття поняття самореалізації та здійснення аналізу інтеграційних складових компетенції самоменеджменту: здатності до самоосвіти, саморегуляції, самореалізації, в основі яких лежить механізм рефлексивної саморегуляції з опорою на внутрішні ресурси особистості і на критерії, специфічні для професії.

Виклад основного матеріалу. Історично формування акме професіоналізму педагога, його компетенції самоменеджменту у процесі становлення професійної зрілості, вписане у культурну логіку сучасності та вивчається різними галузями психологічної науки, а в центрі постає саморегуляція, компетенції самоменеджменту та особистісні компоненти мотивації професійної діяльності. Саморегуляція у психолого-педагогічних наукових джерелах розглядається з різних кутів зору: як один з безпечних засобів впливу на особистість (Л. Гісена, А. Леонова, А. Кузнецова та ін.); як відновлюючий метод після негативного впливу зовнішніх подразників (Л. Калінінський, М. Мар'їна, О. Дубровіна та ін.); як відновлюючий метод, що

впливає на весь організм у цілому (А. Гройсман, А. Занковський, М. Чумакова). Наведені докази того, що навички саморегуляції успішно формуються як під час спеціально організованих тренінгів (В. Бодров, Ю. Голубєва, Є. Титаренко та ін.), так і при застосуванні методів саморегуляції, що призводять до позитивних змін у спортивній і навчальній діяльності (К. Дьяченко, В. Барабанщикова, О. Макарова та ін.). Успішне застосування методу саморегуляції сприяє мобілізації організму в умовах фізичних і / або психічних перевантажень (Г. Сельє, Д. Бадмаева, Т. Чуйковав) та вважають ефективним засобом профілактики несприятливих функціональних станів (А. Леонова, В. Барабанщикова, Т. Злоказова та ін.). Застосування різних методів саморегуляції чинить оптимізуючий ефект на функціональні стани незалежно від застосовуваних методів (А. Кузнецова, О. Тихонов, А. Ванін) тощо.

Проаналізуємо поняття самореалізації. Так, за українським тлумачним словником воно означає: 1) реалізувати, реалізуватися; 2) здійснити, здійснитися, стати/бути; 3) реалізувати себе - здійснити себе, здійснитися статися/збутися; зробити себе. На відміну від життєздійснення, яке може від людини і залежити і незалежити, самоздійснення залежить лише від людини. Засобом, механізмом самоздійснення – виступає свобода вибору (свобода). Уява людини про істину свободу і відповідальність дає можливість дати відповідь на питання про те, що лежить в основі самореалізації та які її механізми здійснення. Розгляд самоорганізації як умови і результату безперервної освіти, як процесу, пошуку бажаних ланок цілісного Я-образу на основі рефлексивної саморегуляції, самобудовування, у цілому, та самореалізації, зокрема, *зумовлює актуальність набуття компетенції самоменеджменту* та пошук ефективних методів її формування. Тому, на нашу думку, самореалізація виступає системоутворюючим чинником інтегративної професійної підготовки спеціаліста, а одним із механізмів її здійснення виступає самоменеджмент.

Але залишається не вивченим питання про підвищення ефективності саморегуляції (для різних груп педагогів, які навчаються у системі ППО) шляхом формування та розвитку у них компетенцій самоменеджменту шляхом підбору, розробки та/або адаптації максимально ефективних методик і програм (та індивідуальних). Важливо підкреслити, що наш підхід до компетенції самоменеджменту, який вимагає самостійного визначення що саме він (педагог того чи іншого віку) хоче і повинен знати і вміти сьогодні у ситуації «тут і тепер», щоб успішно вирішити професійну задачу, прямо протилежний тому, який поширений як компетентнісний підхід. Тотальний компетентнісний підхід в освіті, та подібні установки, ведуть не тільки до того, що відбувається звуження навчальної програми педпрацівників у системі ППО, але і до того, що істотно скорочується можливість для експериментування у сфері освіти, загалом [6]. Програми реформування вищої освіти ще ніколи не ставили таких цілей, як надання педагогам часу за межами навчального процесу, яке вони могли б витратити на спроби самовдосконалення, саморозвитку, удосконалити методи викладання,

впровадити нові оціночні процедури, нові інструменти контролю за розвитком дітей, на впровадження альтернативних навчальних програм і на узагальнення їх результатів. Таким чином, необхідні кардинальні просування вперед, щоб реформувати і удосконалити цю вкрай не ефективну сферу державного забезпечення. По суті справи, набуття компетенції самоменеджменту дозволяє вирішити похідні задачі щодо формування у педагогів не лише відповідних компетенцій професійної діяльності: здатність і готовність до безперервної освіти, постійного удосконалення, перенавчання та самонавчання, професійної мобільності, прагнення до нового; здатність до критичного мислення; здатність і готовність до розумного ризику, креативність і підприємливість, вміння працювати самостійно, готовність до роботи у команді і у високо конкурентному середовищі [1, 2], але й до самореформування відносно ситуації «тут і тепер». Такий підхід вказує на нагальну потребу впровадження програм особистісного та професійного розвитку за сприяння системи ППО. Таким чином, розгляд самоорганізації як умови і результату безперервної освіти, як процесу, пошуку бажаних ланок цілісного Я-образу на основі рефлексивної саморегуляції, самобудування, у цілому, та самореалізації, зокрема, зумовлює актуальність набуття компетенції самоменеджменту та пошук ефективних методів її формування.

Самоменеджмент, як найбільш загальна (універсальна) компетентність, виступає ключовою інтегративною компетентністю і потребує більш детального вивчення. Вона є ключовою, оскільки «ключові компетентності - найбільш загальні (універсальні) культурно вироблені способи дії (здібності і вміння), що дозволяють людині розуміти ситуацію, досягати результатів в особистому і професійному житті в умовах конкретного суспільства. Вони формуються у результаті досвіду успішного застосування отриманих в освітньому процесі умінь (шляхом досвіду їх успішної реалізації)» [3]. Оскільки самоменеджмент (самоврядування) це – організація своєї діяльності і свого часу та самостійність і особисте управління собою [9]; управління на рівні окремої людини [5]; є послідовне і цілеспрямоване використання випробуваних методів роботи у повсякденній практиці для того, щоб оптимально і зі змістом використовувати свій час [7], тощо, то самоменеджмент є тим механізмом вільного вибору, який забезпечує педагогу свободу вибору будь яких ресурсів та використання власних (відносно специфіки професійних критеріїв).

На думку Т. Майданова, основна мета самоменеджменту полягає у максимально ефективному використанні власних можливостей для подолання зовнішніх обставин, оптимізації свого часу. Самоменеджмент дозволяє людині розуміти ситуацію, досягати результатів в особистому і професійному житті в умовах конкретного суспільства; утворюється у результаті досвіду успішного застосування отриманих в освітньому процесі умінь (шляхом досвіду їх успішної реалізації). Оволодіння такою компетенцією дозволить педагогу бути здатним до: саморозвитку,

самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможності; вступати у комунікацію, бути зрозумілим, невимушено спілкуватися; володіти інформаційними технологіями, працювати з усіма видами інформації; вміти жити і працювати з людьми, з близькими, у педагогічному колективі, у команді; вміти працювати і заробляти, бути здатним створити власний продукт, приймати рішення і нести відповідальність за них; бути здатним жити за моральними законами. Самоменеджмент можна розглядати і як соціовітальний (необхідний для життя у суспільстві) ресурс людини, що відображає можливість її соціального і професійного становлення та існування. Цей ресурс можна розглядати як сукупність психологічних якостей і станів, фізичного і психічного здоров'я індивідуума, сформованої системи його соціальних зв'язків і відносин, доступних матеріальних та духовних благ, що забезпечують той чи інший рівень якості життя.

Аналізуючи поняття самоменеджменту, ми прийшли до висновку, що в його основі лежить суб'єктна позиція особистості до власної життєдіяльності, а отже і до саморозвитку, як інтегральної характеристики щодо прагнень і здібностей особистості до позитивних змін власної самості (самопізнання, самовдосконалення, самоорганізації тощо); як орієнтації на самовдосконалення особистісних якостей, таких як впевненість у собі, самовладання, доброта, толерантність, терпимість, сумлінність, активність, різноманітність інтересів, відповідальність. Основою самоменеджменту є інтелектуально-суб'єктна активність саморозвитку особистості, де саморозвиток (Т. Єфремова) це – розумовий або фізичний розвиток людини шляхом самостійних занять, вправ або розвиток власними силами без сприяння яких-небудь зовнішніх сил. Таким чином, саморозвиток – це постійна робота над собою, над виробленням тих особистісних якостей, які, на думку індивіда, йому необхідні. У цьому процесі людина концентрується на своїх бажаннях і цілях і постійно набуває все нових і нових знань для їх досягнення [6]. Завдяки саморозвитку, особистість реалізує свій творчий потенціал, самовдосконалюється, - у результаті чого стає ініціатором саморозвитку спільноти, у якій знаходиться, тим самим вносить свій внесок у культурно-історичний розвиток суспільства. Чим складніші умови історичного розвитку суспільства, тим складніші конкретні професійні ситуації та нововведення у професійній діяльності, тим складнішими стають і процеси рефлексивної саморегуляції. У першу чергу складнішими стають завдання професійної готовності та здатності, щодо ефективності професійної віддачі (суспільної користі витрат на освіту та відносно економічного ефекту від освіти). До того ж, якщо у суспільстві домінує задача отримання «освітніх послуг», то такі послуги мають певну собівартість, яка на практиці прямо пропорційно залежить від професійного становлення особистості, в цілому, та її здатності до саморозвитку, самореалізації, та самоменеджменту, зокрема. Така постановка питання зумовлює актуальність набуття компетенції самоменеджменту та пошук ефективних шляхів та методів її формування у педагогів.

Компетенція самоменеджменту є сталою за суттю та динамічною за формою, оскільки вона є складовою механізму рефлексивної саморегуляції. Її динаміку зумовлюють професійні проблеми, щодо розв'язання актуальних задач освіти та особистісно-професійної самості: саморозвитку, самоформування, самовиховання, самореалізації. Актуальність задачі, відносно професіоналізму особистості, визначається наявністю протиріч між наявними ресурсами та необхідними, за наявності яких проблема буде вирішеною. Усвідомлення такого протиріччя особистістю, з одного боку, та наявний рівень розвитку її інтелектуально-суб'єктної активності саморозвитку, з іншого, фокусуються на перетині видів проблемних задач, їх кількості та інтегративності, рівні їх складності. Перебуваючи у перманентному стані реалізації завдань освіти, педагог, з одного боку, безумовно, моніторить свій рівень професіоналізму відносно педагогічних задач і цілей, з іншого, – зовнішні умови та чинники пред'являють метазадачі, які знаходяться поза його контролем. Очевидним стає те, що основне питання пов'язане з обсягом знань, які необхідно залучити під час вирішення задач. Обсяг знань, у такому випадку, необхідно розглядати через призму досвіду: його відсутності при вирішенні конкретних задач. Враховуючи той факт, що усі ці компоненти для конкретної індивідуальності завжди є суб'єктивними, науковці (В. Пугач, К. Кирсанов, Н. Алімова) використали теоретичні основи математичної логіки, щодо пояснення проблем, що вивчалися. Таким чином, посилаючись на класичну (або класично-адитивну) модель професіоналізму, яка є чітко послідовною і такою, що виходить зі становлення та постійного удосконалення професійної майстерності, ми розуміємо самоменеджмент (у контенті післядипломної освіти) як найбільш універсальний засіб формування акмепрофесіоналізму.

Щодо компетентностей та компетенції самоменеджменту, то дослідження свідчать, що розвиток їх різних видів у особистості здійснюється як за об'єктивних так і за суб'єктивних умов, однак, розвиток професійних видів – переважно за об'єктивних. Самоменеджмент, як універсальний засіб формування акмепрофесіоналізму у процесі становлення професійної зрілості педагога, за суттю та функцією є індивідуальним інструментом успішного досягнення поставлених цілей особистості. Тому, актуальність набуття компетенції самоменеджменту у системі ППО пов'язана не лише з успішним досягненням поставлених цілей, які вважаються загально важливими, але ще й з такими цілями, що є актуальними для самих педагогів (за їх власним визначенням), оскільки значна кількість видів компетентностей для них можуть мати як самостійну цінність – тобто бути особистісно значущими цілями самі по собі, так і слугувати засобом досягнення інших значущих цілей. У цьому контенті виникає ряд питань щодо диспозиції особистісних цінностей та установок, по відношенню до конкретної цілі, та чи є вона особистісно значимою? Чи є які-небудь небажані способи її досягнення? Якщо так, то чи можна вирішити цю проблему? Чи очікує людина сильних позитивних емоцій у разі досягнення

мети? Чи очікує вона сильних негативних емоцій, якщо її спроба виявиться невдалою? Чи справді вона зацікавлена у поставленій меті та емоційно залучена лише у процес її досягнення? Як бачимо, пошук відповідей на ці питання зачіпає щось більше, ніж актуальність набуття компетенції самоменеджменту, те що є більш глибоким та ширшим за тенденцію контролювати процес наближення до мети, оскільки сам хід виконання будь-якого завдання неминуче надає широкий діапазон інформації, яка при адекватному використанні допомагає зацікавленій особі більш ефективно вирішувати подібні завдання у майбутньому. У ситуації «тут і тепер» готовність педагога зосередитися на компетенції самоменеджменту (для виконання поставленої мети) залежить, також, і від ступеня задоволення його інших потреб (матеріальних або нематеріальних), які б гарантували йому стабільність у майбутньому. Саме задоволення цієї ціннісної потреби педагог (на їх думку) і вивільняє енергію для саморозвитку. У разі їх незадоволення, виникає ситуація спаду активності і утворення психологічних захисних бар'єрів від інновацій, зниження інтелектуальної та професійної мобільності, соціальної креативності, страху виходу за межі зони комфорту тощо.

Підтвердження цього постулату знаходимо у роботі Дж. Равена (1984) «Компетентность в современном обществе» [7]. На його думку компетентність «состоит из большого числа компонентов, многие из которых относительно независимы друг от друга... некоторые компоненты относятся скорее к когнитивной сфере, а другие - к эмоциональной... эти компоненты могут заменять друг друга в качестве составляющих эффективного поведения» [там же, с. 253]. При этом, как подчеркивает Дж. Равен, «виды компетентности» суть «мотивированные способности» [там же, с. 258]. На його думку такі смисли компетенції самоменеджменту чітко відбиваються у наступних тенденціях: - до розвитку ініціативи, креативності і здатності вирішувати проблеми; до контролю за своєю діяльністю, своїм просуванням до мети, аналізу своїх можливостей підвищити якість і продуктивність праці; до індукції – дедукції, аналізу та синтезу рішення глобального завдання, до відстеження якості виконаних ним ряду послідовних операцій, контролю якості та пошуку причин її відсутності; виокремлення локальних та допоміжних цілей; до використання власного досвіду як інформації, яка є важливою для майбутнього; - до залучення емоцій у процес діяльності: пошук тієї діяльності, яка подобається; вирішення неприємних завдання заради досягнення своїх цілей; прагнення виконати їх якомога швидше; - до готовності та здатності навчатися самостійно: створення особистого банку знань, а не формального знання; незалежність від викладачів і книг; відчуття утруднення та усвідомлення моменту інсайту (яке служить зазвичай першою ознакою виникнення проблеми і підказкою для її розуміння); потяг (на рівні інтуїтивних видів чутливості, неясних відчуттів), спонукання до пошуку та аналізу саме тієї інформації, яка стосується його особистих інтересів та його проблем; розробка стратегій самопостереження і самонавчання. Такі стратегії пов'язані з використанням «інсайту» і неясних відчуттів, з

«програванням» ідей, продукованих інтуїцією і фантазією, а також з відстроченою оцінкою ідей, продукованих несвідомим; - до пошуку і використанні зворотного зв'язку: це означає щось більше, ніж просто тенденцію контролювати процес наближення до мети – отримання широкого діапазону інформації, яка при адекватному використанні трансформується у феномен ефективності на майбутнє. Ця інформація, як правило, задіюється в повному обсязі. По-перше, люди зазвичай не схильні включатися у систематичний пошук зворотного зв'язку. По-друге, здатність розпізнавати таку інформацію і оцінювати її релевантність залежить від готовності звертати увагу на інтуїтивні ідеї і на загальне, не цілком яснее відчуття утруднення; доводити ці ідеї і почуття до повного усвідомлення і оцінювати їх значущість і можливість застосування. Така чутливість не відноситься до числа якостей, які культивує в собі більшість людей і розвиток яких заохочує система шкільного навчання. По-третє, більшість людей привчені вважати помилки всього лише «неприємністю», яку треба якомога швидше забути, а не матеріалом, який слід аналізувати і на якому можна вчитися. Нарешті, більшість людей привчені довіряти не власним спостереженням, а «авторитетам», вони вважають, що навчитися краще виконувати свою роботу можуть тільки за допомогою інструкцій.

Таким чином, компетенції самоменеджменту та особистісні компоненти мотивації (які на відміну від зовнішніх компонентів середовища поділяються на два види - цінності та компетентності) є взаємоінтегрованими (системною якістю особистості, яка формується у процесі професійної підготовки), динамічними. У свою чергу (на думку Г. Алексєєвої), вони взаємоінтегровані та зумовлені професійною діяльністю педагога, яка розглядається як інтегральне ціле, оскільки характеризується наявністю загальних та специфічних компонентів, що відображають особливості того чи того виду діяльності [1]. Сам вид професійної діяльності педагога об'єктивно репрезентується двома її різновидами – педагогічною та психологічною. На нашу думку, саме психологічний вид професійної діяльності є тим основним критерієм, за яким визначаються усі компетенції самоменеджменту та особистісні компоненти педагога. Проте, слід зауважити, що у післядипломний період професійної діяльності педагога, лише сформованість та рівень розвинутої компетенції самоменеджменту зумовлюють її ефективність - акмепрофесіоналізм. Тому розуміння компетенції самоменеджменту лежить через шлях аналізу усіх значимих особистісних компонентів педагога та їх мобільність у ситуації «тут і тепер». Для прикладу, скористаємось загальновідомою та поширеною у психолого-педагогічних наукових кругах системою особистісних компонентів Дж. Равена (2008), до якої відносяться наступні: впевненість у собі, самоконтроль, адаптивність (відсутність почуття безпорадності); схильність до роздумів про майбутнє (звичка до абстрагування); увага до проблем, пов'язаних з досягненням поставлених цілей; самостійність мислення, оригінальність, критичне мислення, готовність вирішувати складні питання,

працювати над чим-небудь спірним та таким, що викликає занепокоєння; дослідження навколишнього середовища для виявлення його можливостей та ресурсів (як матеріальних, так і людських); готовність покладатися на суб'єктивні оцінки і йти на помірний ризик, відсутність фаталізму; готовність використовувати нові ідеї та інновації для досягнення мети, знання того, як використовувати інновації, законосвідомість, здатність приймати правильні рішення, персональна відповідальність; здатність до спільної роботи заради досягнення мети тощо [7]. Як бачимо, загалом, система особистісних компонентів – це загальні позитивні характеристики здатності педагога до саморегуляції і самореалізації, що пов'язана з умінням управляти собою, своїми почуттями, думками, діями, бути самому собі психологом, вихователем. Іншими словами, він повинен мати сформовану аутопсихологічну компетентність: 1) знання основ процесу розвитку людської психіки, структури діяльності, теорії самоорганізації, біопсихосоціальної сутності людини, чітке уявлення про межі поняття «гідне людське життя»; саморегуляцію психічних процесів і емоційного стану, самомотивацію, самопро/перепрограмування; здатність до самостійного тренування пізнавальних процесів; 2) самовиховання, що передбачає наявність індивідуальної програми самовдосконалення, що включає тренування волі, прагнення до адекватної самооцінки, позитивної Я концепції, віру у свої сили, успіх справи, у близьких людей, у перемогу справедливості, в ідеал; наявність акмеологічної позиції, цілі і сенсу життя; потреби у духовному розвитку, здатності до самокорекції і психосоматичної мобільності; 3) готовність розвивати дуальні якості особистості і зберігати їх динамічну рівновагу, мати почуття міри; готовність до кооперації і конкуренції, автономії і співробітництва; володіння механізмами м'якого управління собою і оточуючими; здатність до самодіагностики, достатня рефлексія; готовність піти на ризик з метою досягнення більш високого рівня розвитку; до синергійної взаємодії: внутрішньої і зовнішньої.

Висновки. Отже, виходячи з викладеного, узагальнимо: найважливішим критерієм професійної зрілості педагога виступає готовність до безперервного особистісно-професійного самовдосконалення. Це можливо досягнути шляхом формування у педагога компетенції самоменеджменту. У різних сферах педагогічної діяльності актуалізуються специфічні види компетенції самоменеджменту на різних рівнях: 1) на неусвідомленому (психологічні механізми: апперцепція, антиципація, інтуїція, інсайт); 2) на усвідомленому (психологічні механізми: рефлексія, саморефлексія); 3) на ауто-психокорекційному: процеси самоменеджменту як аутопсихологічна компетентність. Теоретичний аналіз поняття «готовність до самоорганізації» та розгляд її структури свідчить про те, що це є взаємозалежні здатності до самоосвіти, саморегуляції і самореалізації. У подальших дослідженнях визначена проблема потребує розробки нового підходу щодо формування професіоналізму педагога, який має орієнтуватися на завдання з формування компетентного фахівця; побудови моделі компетенцій самоменеджменту сучасного фахівця.

Список використаних джерел

1. Алексеева Г. М. Сутність і структура готовності майбутніх соціальних педагогів до застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності / Г. М. Алексеева // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки / Бердян. держ. пед. ун-т ; [редкол. : Богданов Ігор Тимофійович та ін.]. – Бердянськ : БДПУ, 2012. – № 2. – С. 9-14.
2. Антонова О.Є., Вітвицька С.С., Вознюк О.В., Дубасенюк О.А. Упровадження системи компетенцій як основи підготовки конкурентоздатних фахівців у вищій школі [Електронний ресурс] / О.Є. Антонова, С.С. Вітвицька, О.В. Вознюк, О.А. Дубасенюк – Режим доступу до ресурсу: <http://zavantag.com/docs/2075/index-44422-5.html>
3. Атаманова І.В. Становлення професійно-орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності як психологічного феномена. – 2014. [Електронний ресурс] / І.В. Атаманова – Режим доступу до ресурсу: <http://lua.pp.ua/2/208162.html>
4. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня.- 2003.- №5. – С. 34-42.
5. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И. А. Зимняя.- М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов.- 2004.- 40с.
6. Кубицький Ю. С. Структура професійної компетентності майбутнього економіста як багатопрофільного фахівця [Електронний ресурс] / Ю. С. Кубицький // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Педагогіка, психологія, філософія. - 2017. - Вип. 267. - С. 114-121. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2017_267_22
7. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен / Перевод с англ.. – М.: Когито-Центр, 2001. – 314 с.

References transliterated

1. Alyeksyeyeva G. M. Sutnist i struktura gotovnosti majbutnix socialnyx pedagogiv do zastosuvannya kompyuternyx tehnologij u profesijnij diyalnosti / G. M. Alyeksyeyeva // Zbirnyk naukovyx pracz Berdyanskogo derzhavnogo pedagogichnogo universytetu. Pedagogichni nauky / Berdyan. derzh. ped. un-t ; [redkol. : Bogdanov Igor Tymofijovych ta in.]. – Berdyansk : BDPU, 2012. – № 2. – С. 9-14.
2. Antonova O.Ye. , Vitvyczka S.S., Voznyuk O.V., Dubasenyuk O.A. Uprovazhennya systemy kompetencij yak osnovy pidgotovky konkurentozdatnyx faxivciv u vyshhij shkoli [Elektronnyj resurs] / O.Ye. Antonova, S.S. Vitvyczka,

O.V. Voznyuk, O.A. Dubasenyuk – Rezhy`m dostupu do resursu: <http://zavantag.com/docs/2075/index-44422-5.html>

3. Atamanova I.V. Stanovlennya profesijno-orijentovanoj inshomovnoji komunikativnoji kompetentnosti yak psihologichnogo fenomena. – 2014. [Elektronnyj resurs] / I.V. Atamanova – Rezhy`m dostupu do resursu: <http://lua.pp.ua/2/208162.html>

4. Zymnyaya Y.A. Klyuchevye kompetency – novaya paradygma rezultata obrazovannya / Y. A. Zymnyaya // Vysshee obrazovanie segodnya.- 2003.- #5. – S. 34-42.

5. Zymnyaya Y.A. Klyuchevye kompetentnosti kak rezultativno-celevaya osnova kompetentnostnogo podxoda v obrazovanny. Avtorskaya versyya / Y` A. Zymnyaya.- M.: Issledovatel'skij centr problem kachestva podgotovki specialistov.- 2004.- 40s.

6. Kubiczkij Yu. S. Struktura profesijnoji kompetentnosti majbutnogo ekonomista yak bagatoprofilnogo faxivcya [Elektronnyj resurs] / Yu. S. Kubiczkij // Naukovyj visnyk Nacionalnogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy. Seriya : Pedagogika, psihologiya, filozofiya. - 2017. - Vyp. 267. - S. 114-121. – Rezhy`m dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_ped_2017_267_22

7. Raven Dzh. Kompetentnost v sovremennom obshchestve: vyyavlenye, razvytye y realizatsyya / Dzh. Raven / Perevod s angl.. – M.: Kogyto-Centr, 2001. – 314 s.

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Авторське право (c) 2019 Воуко Ірина Іванівна Бойко Ірина Іванівна

Отримано: 13.06.2019

Відрецензовано: 27.06.2019

Опубліковано: 02.07.2019

DOI: <https://doi.org/10.31108/3.2019.3.2.5>